

EURÓPA AZ ISZLAMISTA TERRORIZMUS ÁRNYÉKÁBAN

EUROPE IN THE SHADOW OF ISLAMIST TERRORISM

Az iszlamista politikai erőszak, különösen a szunnita radikalizmus, ideértve az al-Káida által inspirált terrorizmust is, több mint két évtizede fenyegeti Európát. Az európai iszlamista „benszüllött” sejtek és a „magányos elkövetők” megpróbálnak kapcsolatba lépni az al-Káidához kötődő terrorista szervezetekkel, de emellett a szélsőséges csoportok toborzó tevékenysége és a „nemzetközi dzsihád” támogatása is jelentősen veszélyeztetik a kontinens biztonságát.

Islamist political violence, particularly the sunni radicalism including also the terrorism inspired by al-Qaeda has been threatening Europe for more than two decades. European islamist homegrown cells and “lone wolves” try to make connection with al-Qaeda linked foreign terrorist organisations. Besides, recruiting activity of extremist groups and the support of the “international jihad” also pose significant threat to the security of the continent.

A muszlim radikálisok által elkövetett terrorcselekmények, eltérően a terrorizmus többi válfajától, hosszú időn keresztül nem veszélyeztették Európa biztonságát, azonban a 20. század végén az európai társadalom a politikai erőszak addig ismeretlen formájával került szembe. Írásunkban megkísérlünk átfogó képet nyújtani arról, hogy az Európát fenyegető iszlamista terrorizmus miként változott az elmúlt huszonöt évben, betekintést nyújtva többek között a jelenség társadalmi és ideológiai hátterébe.

A HEZBOLLAH MERÉNYLETEI

Az alábbiakban elsősorban a radikális szunnita szervezetekre, kisebb csoportokra, illetve egyénekre koncentrálnak, azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az iszlám egyéb militáns irányzata által képviselt erőszakot sem, ezért cikkünk elején tennénk egy rövid kitérőt.

Kontinensünkön eddig az iszlamista terrorizmus elsősorban a szunnita szélsőségesség képében jelentkezett, azonban több mint egy tucatnyi terrorcselekmény a síita Hezbollahhoz köthető. A libanoni fegyveres szervezet 1985 és 1989 között nagyobb részt Franciaországban, kisebb részben pedig Spanyolországban és Nagy-Britanniában hajtott végre robbantásos merényleteket,¹ továbbá a legfrissebb információk szerint a 2012. július 18-án a bulgáriai Burgaszban, izraeli turisták ellen elkövetett bombatámadás mögött is ők állnak.² A nyolcvanas évek merényletei – egy kivételével³ – az 1975 és 1990 között zajló libanoni polgárháborúban való francia és amerikai szerepvállalással hozhatóak összefüggésbe, míg a burgaszi robbantás egyértelműen az izraeli állampolgárok, vagyis Izrael ellen irányult.

A SZUNNITA SZÉLSŐSÉGESEK ÁLTAL GYAKOROLT TERRORIZMUS ÉS EURÓPA

A szunnita extrémizmus felől érkező fenyegetés kezdetei a 90-es évek elejére nyúlnak vissza, az általa inspirált terrorista hálózatok, illetve csoportok létrejötte pedig több szakaszra különíthető el. Az 1990-es évek elejére tehető első, úgy nevezett tradicionális szakasz kialakulása nagyban kötődik a 80-as évek Afganisztánjához. A megszálló szovjet csapatok

¹ James Phillips: „Hezbollah’s Terrorist Threat to the European Union”. *The Heritage Foundation*, 20 June 2007. <http://www.heritage.org/research/testimony/hezbollahs-terrorist-threat-to-the-european-union>

² „Hezbollah linked to Burgas bus bombing in Bulgaria”. *BBC*, 5 February 2013. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-21342192>

³ Londonban, 1989 márciusában sikertelen bombamerényletet követtek el Salman Rushdie író ellen. Lásd még Phillips: *i. m.*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

elleni küzdelemben több tízezer muzulmán önkéntes vett részt, többségében algériaiak és egyiptomiak,⁴ Afganisztán ezáltal a „különböző országokból érkezett ellenállók ideológiájának és fegyveres harcának valódi iskolájává és találkozóhelyévé vált”.⁵ Az önkéntesek jó része származási országában különböző radikális, saját kormányát is támadó, Nyugat-ellenes iszlamista szervezetnek volt a tagja. A militánsok annak ellenére, hogy a szovjetek elleni küzdelmüket az USA is finanszírozta, egyáltalán nem váltak nyugatbaráttá. Az afgán hadszíntéren harci tapasztalatot szerzett külföldi harcosok egy része visszatért saját hazájába az eredeti szervezetéhez, és ott, az ő soraikban harcolt tovább, míg a másik részük egyéb helyszíneken (például Kasmír, Bosznia, Algéria) folytatott küzdelmet egy totalitárius iszlám állam megteremtéséért.⁶ A veteránok hazatérve igyekeztek megdönteni a szekuláris kormányt, ám a helyi biztonsági erők mindent megtettek azért, hogy felszámolják a rendszerellenes csoportokat. Emiatt közülük többen vagy az illegális bevándorlók közé elvegyülve menekültek Európába, vagy – üldöztetésükre hivatkozva – politikai menedékjogot kértek és kaptak valamelyik európai országban, majd miután letelepedtek, megkísérelték újjászervezni kommunikációs, pénzügyi, információs és utánpótlási hálózatukat.⁷ Az egykor Afganisztánban harcoló fegyveresek által életre hívott hálózatok tagjai az évek során kapcsolatot építettek ki egymással, az al-Káida központi szervezetével, valamint az al-Káidával kapcsolatban álló Európán kívüli terrorista szervezettel.⁸ Az Európán belül kiépült, a nyugati sajtó és szakirodalom által dzsihadistának elnevezett, szigorú hierarchia szerint felépülő hálózatok nem támadták a fogadó országot.⁹ Tevékenységük sokkal inkább a „nemzetközi dzsihad” támogatására összpontosult,¹⁰ melynek lényege abban állt, hogy beavatkoztak a különböző muzulmán országokban, vagy muszlimok lakta országrészekben folyó fegyveres cselekményekbe annak érdekében, hogy destabilizálva a kérdéses országot, illetve régiót átvegyék az irányítást a terület felett.

A második, proliferációsnak nevezett szakasz az 1990-es évek második felére tehető, nagyjából azokra az időkre, amikor az erősödő félben lévő al-Káida lassan elérte műveleti képességének csúcsát. Az európai országokban tevékenykedő veteránok kapcsolatba léptek a helyi muzulmán közösségek azon tagjaival, akik fogékonyak voltak a Nyugat-ellenes harcra. Az újonnan toborzottakat pakisztáni kiképzőtáborokba küldték és felkészítették őket a nyugati érdekeltségek elleni támadásokra. Nemzetközi irányultságú helyi hálózatok alakultak ki, amelyek közt megtalálhatóak voltak mind a külföldi, mind a hazai szélsőségesek.¹¹ A kontinens – az algériai GIA franciaországi merényleteit leszámítva – még mindig nem számított célpontnak, sokkal inkább olyan, Európán kívüli merényletek logisztikai háttérbázisának, mint amilyen a részben Hamburgban előkészített 2001. szeptember 11-i támadás is volt. A New York-i és washingtoni merényletek utáni terrorellenes intézkedések, köztük az afganisztáni beavatkozás és a pénzügyi források elapasztása meggyengítették az al-Káida központi szervezetét, amely ezek után kénytelen volt „kiszervezni” a merényleteket. Ennek eredményeképp a további akciók megszervezését és végrehajtását a mindinkább elszigetelődő központi vezetés rábízta a velük kapcsolatban álló és nekik hűséget fogadó közép-ázsiai, pakisztáni, délkelet-ázsiai, észak-afrikai és közel-keleti szervezetekre, bin Ládénék pedig egyre inkább már csak a „közös hivatkozási alapot” voltak képesek nyújtani. Európában a terrorizmus elleni küzdelem részeként életbe léptetett fokozott határellenőrzések, kitoloncolások, letartóztatások, valamint a bevándorlási politika megszigorítása a szélsőséges iszlamista hálózatok felbomlását, illetve decentralizálódását hozta magával.¹²

⁴ Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”. Felderítő Szemle, Vol. 6. No. 1. (2007). 79. o.

⁵ Uo. 79. o.

⁶ Rostoványi Zolt: Az iszlám világ és a Nyugat. Budapest: Corvina, 2004. 140. o.

⁷ Gilles Kepel: Dzsihad. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2007. 498. o.

⁸ Varga Attila: „Terrorizmus – az iszlám dzsihadista hálózatok”. Felderítő Szemle, Vol. 6. No. 1. (2007). 98. o.

⁹ Lorenzo Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”. RAND Corporation, 2011. 1. o.

¹⁰ http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf

¹¹ Varga: i. m. 98. o.

¹² Uo. 99. o.

¹² Uo. 102. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

2003-ra tehető annak az időszaknak a kezdete („belföldi szakasz”), amikor Európa egyértelműen a militáns iszlám célpontjává vált. A helyi muzulmán közösségek szélsőséges tagjai, kisebb-nagyobb terrorista csoportokat hoztak létre Európában,¹³ amik viszont több szempontból különböztek a 90-es években kiépült hálózatoktól. Az angolszász szakirodalom által *homegrown*-nak („benszülöttnek”) elkeresztelt terrorista csoportok, vagy néhány fős sejtek már szinte teljes egészében második, vagy harmadik generációs bevándorló muzulmánokból, illetve áttértekből (konvertitákból) álltak, megindult tehát egyfajta önszerveződés az Európában szocializálódott militáns muszlimok körében. Az erőszakos autonóm csoportok tagjai annak ellenére, hogy egy globális mozgalom részeseiként definiálták önmagukat, már csak lazán kötődtek külföldi terrorszervezetekhez, így a sejtek önállóan működtek, és szabadon eldönthették, hogy ki vagy mi ellen intézzenek támadást. Továbbá a *homegrown* csoportokban nem igazán létezett alá-fölérendeltségi viszony, emiatt nem is találunk olyan vezető személyiséget, aki meghatározta volna a stratégiát, így a 2002-2003 környékén alakult csoportok sokkal inkább hasonlítottak a gengszterekből álló utcai bűnbandákhoz, mint az egy évtizeddel korábbi, harci és szervezési tapasztalattal rendelkező afganisztáni veteránok által jól kiépített hálózatokhoz. Fontos megemlíteni, hogy a 2001 végén meginduló afganisztáni és a 2003 márciusában kezdődő iraki háború, valamint az évtizedek óta húzódo palesztin-izraeli konfliktus tagadhatatlanul fontos szerepet játszottak az európai muzulmán fiatalok radikalizálódásában. Azonban az új évezred elején létrejött militáns csoportok elsősorban a hazai folyamatokra – például a dániai Jyllands-Posten újság által 2005-ben megjelentetett, Mohamed prófétát ábrázoló karikatúrák miatt kirobbant botrányra, valamint egyes európai országok külpolitikájára – összpontosítottak, a célpontok tekintetében pedig az adott európai országon belüli személyek, illetve létesítmények szerepeltek és nem a kontinens határain kívüliek.¹⁴ A „benszülött” sejtekre az egyik legtöbbet emlegetett példa az úgy nevezett Hofstad csoport, amelynek egyik tagja, Mohamed Bújeri 2004. november 2-án Amszterdamban meggyilkolta az iszlámot vehemensen kritizáló Theo van Gogh holland filmrendezőt. Ennek ellenére, hogy ezek a csoportok etnikailag keverték voltak a Marokkóból, Pakisztánból, Algériából, Tunéziából, Szomáliából, valamint a Karib-térségből származó aktivistáikkal, a marokkóiak és a pakisztániak felül, míg a közel-keletiek alul voltak reprezentálva.¹⁵

Az előbbi felosztást kiegészítenénk Lorenzo Vidino elemzésével, miszerint 2007 környékén egy újabb, jelenleg is tartó szakasz kezdődött, ami lényegében az előző fázis részben módosult formája. Mint írtuk, a vallási szélsőséges „benszülött” csoportok nem függtek az Európán kívüli terrorista szervezetektől, nem álltak velük szoros, napi szintű kapcsolatban. Azonban 2006–2007-től kezdve különösen az Egyesült Királyságban, Németországban, Dániában és Svédországban egyre több *homegrown* csoport, illetve egyén keres és létesít kapcsolatot különböző, az al-Káidához kötődő terrorista szervezettel.¹⁶ Ha sikerül felvenni a kapcsolatot, akkor a szélsőségesek túlnyomórészt pakisztáni táborokban esnek át kiképzésen. Egy részük csatlakozik valamelyik ázsiai, vagy afrikai terrorista szervezethez, másik részük viszont miután hazautazik abba az európai országba, ahol született, vagy ahol felnőtt, és támadást hajt végre, vagy kísérel meg végrehajtani olyan célpont ellen, amit ő maga választ ki. Erre a legtöbbet hozott példa a 2007-ben, Németországban lebukott sauerlandi sejtek elnevezett négyfős csoport, aminek német állampolgársággal rendelkező szélsőséges muszlim tagjai az Iszlám Dzsihád Uniója által fenntartott táborban estek át fegyveres kiképzésen, majd hazatérve több, Németországban található célpont, köztük a ramsteini amerikai katonai bázis ellen terveztek merényletet végrehajtani. Újdonságként értékelhető, hogy a korábbiaktól eltérően nem az al-Káida, vagy valamelyik „fiókszervezete” kereste meg a helyi

¹³ Uo. 99. o.

¹⁴ Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, 4-5. o.

¹⁵ Olivier Roy: „Islamic Terrorist Radicalization in Europe”. In: European Islam – Challenges for Society and Public Policy (szerk. Samir Amghar–Amel Boubekeur–Michael Emerson). Brussels: Center for European Political Studies, 2007. 53. o.
<http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Roy-IslamicTerroristRadicalisation.pdf>

¹⁶ Ez lehet az algériai központtal rendelkező Al-Káida az Iszlám Maghreb Földjén, a jemeni Al-Káida az Arab Félszigeten, az Afganisztán és Pakisztán határvidékén működő Iszlám Dzsihád Uniója, vagy éppen a somáliai asz-Sabáb.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

szükséges fiatalokat, hanem fordítva, ők maguk ajánlkoztak fel és kértek segítséget a támadások végrehajtására,¹⁷ abban viszont hasonlítanak a korábbi szakasz képviselőihez, hogy az Európába visszatérő homegrown militánsok egyrészt megőrizték függetlenségüket, mert nem tagozódtak be a kiképzésüket levezénylő terrorszervezetbe, másrészt az általuk létrehozott csoport sem volt túlságosan centralizált.

Szeretnénk leszögezni, hogy a fentebb felsorolt szakaszok között nincs éles időbeli határvonal, amit néhány példával támasztanánk alá. Egyrészt, a szovjetellenes harcokban edződött Afganisztánt megjárt veteránok az idők során ugyan „kikoptak”, de a második és a harmadik szakasz képviselői nem tűntek el nyomtalanul az elmúlt 10-15 évben.¹⁸ Másrészt, Franciaország már 1994 decemberétől kezdve ki van téve az észak-afrikai, főként algériai militáns iszlamisták állandó fenyegetésének. 1994 decembere és 1996 tavasza között az algériai Fegyveres Iszlám Csoport (Groupe Islamique Armé – GIA) több bombatámadást hajtott végre, illetve kísérelt meg végrehajtani Párizsban és más francia nagyvárosban azért, hogy elrettentse Franciaországot attól, hogy beavatkozzon az iszlamista felkelők és a szekuláris hatalom közt 1992-től 1997-ig tartó polgárháborúba. A GIA a merényleteinek végrehajtásához felhasználta a helyi muszlim közösségek vele szimpatizáló, algériai származású fiataljait. A polgárháború után a GIA felbomlott, de alig 1-2 évvel később részben az elődszervezet számos fegyveresével, részben új tagokkal kiegészülve újjáalakult Szalafista Csoport az Imáért és a Harcért (Groupe Salafiste pour la Prédication et la Combat – GSPC) néven. 2006-ban pedig – kiegészülve más észak-afrikai országból jött felkelőkkel és hivatalossá téve az al-Kaidával való szövetségét – az Al-Káida az Iszlám Magreb Földjénre változtatta a nevét,¹⁹ hozzátennénk, hogy a szervezet a jelenleg Észak-Maliban zajló konfliktus egyik fontos szereplője. Egyik fegyveres szervezet sem hagyott fel Franciaország támadásával, a GIA „jogutódjaiként” folyamatosan merényleteket terveztek ellene. A különbség mindössze annyi, hogy az 1995-ös bombatámadások esetében az algériai fegyveresek indítéka „helyi érdekeltségű” volt, mert csak az algériai eseményekre fókuszált, míg a későbbi merényleteknél már tetten érhető bin Ládén „az egész világra kiterjedő dzsiháddal” kapcsolatos ideológiája. Harmadrészt, az első olyan akció, amit a „globális dzsihád” nevében európai területen található célpont ellen akartak végrehajtani csaknem egy évvel a New York-i és washingtoni támadások előtt volt 2000 decemberében. A merénylet a strasbourgi karácsonyi vásáron terveztek bombát robbantani, de a rendőrség megghiúsította az akciót. A négy gyanúsított a GIA-hoz, illetve a GSPC-hez tartozó algériaiakat voltak.²⁰ Azonban a 90-es évek franciaországi merényletei, valamint a strasbourgi eset akkoriban kivételnek számítottak, ismertetésükkel csak azt kívántuk bizonyítani, hogy az Európát fenyegető iszlamista terrorizmus különböző „fejlődési” szakaszait nem lehet élesen elválasztani egymástól.

A „MAGÁNYOS MERÉNYLŐK”

Az elmúlt évek iszlamista merényletei közül többet olyan, „magányos farkasnak” nevezett személyek követték el, akik feltehetően nem voltak tagjai semmilyen terrorszervezetnek sem. Azonban a terrorizmus történetében a modernkori „magányos merénylő” alakja egyáltalán nem szokatlan jelenség. Scott Steward rávilágít arra, hogy a gyökerek egészen a 19. századi anarchista merényletekig nyúlnak vissza,²¹ ugyanis az anarchisták közül többen, mint például Mihail Bakunynin az egyénileg elkövetett erőszakos cselekményt is a forradalmi tevékenység részének tekintették. Terebélyes és erősen centralizált szervezet létrehozása helyett Bakunynin amellett érvelt, hogy az anarchista forradalmának egyénileg,

¹⁷ Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, 8. o.

¹⁸ Uo. 6. o.

¹⁹ Jonathan Masters: „Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. Council on Foreign Relations, 24 January 2013. <http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717>

²⁰ Peter Nesser: „Chronology of Jihadism in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”. Studies in Conflict & Terrorism, Vol. 31. No. 10. (2008). 929-930. o. http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/chronology.pdf

²¹ Scott Steward: „Cutting Through The Lone Wolf Hype”. Stratfor, September 22, 2011. <http://www.stratfor.com/weekly/20110921-cutting-through-lone-wolf-hype>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

vagy egy kisebb csoporttal közösen kell tettét végrehajtania,²² így több anarchista merénylet – köztük William McKinley amerikai elnök és I. Umberto olasz király megölése – tulajdonképpen ebbe a keretbe illeszthető.

A „vezető nélküli ellenállás” modelljének is nevezhető elgondolás az 1970-es évek derekától a radikális állat- és környezetvédő, valamint a szélsőséges abortuszellenes mozgalmak taktikájának szerves részévé vált. Lényege, hogy a merényletet végrehajtó személy nem áll kapcsolatban magával a szervezettel. A militáns csoportok „mindössze” a „közös ideológiai platformot” szolgáltatják, ám az akciókat egyszemélyes, vagy legfeljebb néhány fős kis sejtek hatják végre, és azért tűnik hatásosnak, mert elméletileg az egyedül dolgozó elkövetők nincsenek, vagy legalábbis nehezen kerülnek a hatóság látókörébe. Az elgondolást az amerikai szélsőjobboldali gondolkodók (Joseph Tommasi, William Pierce, Louis Beam) is átvették. Példának okáért William Pierce könyveinek (*The Turner Diaries*, *The Hunter*) középpontjában a fehér faj felsőbbrendűségét hirdető csoportok, vagy egyes személyek állnak, akik rasszista gyilkosságok útján próbálnak érvényt szerezni saját „igazuknak”. Az elmúlt két évtizedben több militáns szélsőjobboldali követett el, vagy próbált meg végrehajtani egyedül, mindenféle külső támogatás nélkül merényleteket, erőt merítve egymás tetteiből, módszereiből, vagy elgondolásaiból. William Pierce művei nagy hatással voltak többek között David Copelandre, aki 1999-ben London bevándorlók lakta negyedében robbantásos merényleteket hajtott végre.²³ 1992-ben John Ausionius Stockholmban és Uppsalában általa véletlenszerűen kiválasztott bevándorlókra nyitott tüzet több alkalommal, honfitársa, Peter Mangs 2009 októberétől kezdve egy éven át hasonló módon tartotta rettegésben Malmöt; a rendőrség a házkutatás során Mangsnál talált egy Ausioniusról szóló könyvet.²⁴ A rasszista norvég tömeggyilkos, Anders Breivik az ellene folyó per során hazafinak nevezte Mangsot, példaképként feltüntetve őt,²⁵ 2012 novemberében pedig a rendőrség őrizetbe vette a krakkói egyetemen tanító antiszemita és ultranacionalista vegyészprofesszort, Brunon Kwieciant, aki a lengyel parlament épületét készült felrobbantani Breivik módszerét követve.²⁶

Az iszlamistáknál a „magányos merényletek” ideológiai megalapozásában nagy szerepe volt a 2005. július 7-i londoni öngyilkos robbantások értelmi szerzőjének és az al-Káida fontos stratégiai gondolkodójának tartott Abu Muszab asz-Szurinak.²⁷ 2005 január elején az interneten megjelent „Felhívás a világméretű iszlám ellenállásra” című könyvének központi eleme az a teória, hogy a „dzsihádisták” mozgalmaknak úgy kellene mind a „közeli ellenség” (a helyi rezsimek), mind a „távoli ellenség” (USA, India, Izrael stb.) ellen végrehajtani a támadásokat, hogy ne legyen szükség szervezeti háttérre.²⁸ Szuri az ellenség kifárasztásán alapuló harc sikerét az egyéni küzdelemben, valamint a kicsi, önálló csoportok laza hálózatában látta, hozzátéve, hogy ezáltal a „globális dzsihádzmus” a jövőben egy önfenntartó rendszerré fog válni.²⁹

²² „Lone-Wolf Terrorism”. Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, The Hague, 2007. 12. o. <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Lone-Wolf%20Terrorism.pdf>

²³ „The Nailbomber”. BBC, 30 June 2000.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/audio_video/programmes/panorama/transcripts/transcript_30_06_00.txt

²⁴ Christina Anderson: „A Murder Trial in Sweden, With Echoes of Norway”. The New York Times, 15 May 2012.

http://www.nytimes.com/2012/05/16/world/europe/peter-mangs-trial-in-sweden-has-echoes-of-breivik-case.html?_r=3&

²⁵ Richard Orange: „Anders Behring Breivik invokes Enoch Powell as he justifies attack”. The Telegraph, 17 April 2012.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/norway/9208720/Anders-Behring-Breivik-invokes-Enoch-Powell-as-he-justifies-attack.html>

²⁶ Dagmara Leszkowicz–Marcin Goettig: „Poland says extremist planned to blow up parliament”. Reuters, 20 November 2012.

<http://uk.reuters.com/article/2012/11/20/uk-poland-attack-idUKBRE8AJ0BI20121120>

²⁷ David Samuels: „The New Mastermind of Jihad”. The Wall Street Journal, 6 April 2012.

<http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303299604577323750859163544.html>

²⁸ Murad Batal al-Shishani: „Syria's Surprising Release of Jihadi Strategist Abu Mus'ab al-Suri”. The Jamestown Foundation, 10 February 2012.

[http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=38995&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=3489cecf6e626bcf1945083c0eb3d5d6](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=38995&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=3489cecf6e626bcf1945083c0eb3d5d6)

²⁹ Béres: i. m. 36. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Az „egyéni dzsihad” elgondolását több fontos pozícióban lévő terrorista is magáévá tette. Emiatt Szuri gondolatait nemcsak a jemeni Al-Káida az Arab Félszigeten kiadványa, az *Inspire* magazin propagálta, hanem az al-Káida média-csatornája, az asz-Szahab³⁰, valamint Adam Gadahn, a militáns iszlámizmus amerikai szócsöve is.³¹

Raffaello Pantucci az iszlamista „magányos merénylőket” négy csoportba sorolja. A felosztás szerint a *loner* kategóriájába tartozó személy sem a radikalizáció folyamata alatt, sem a merényletre való felkészülésnél, sem pedig a végrehajtás során nem áll kapcsolatban más szélsőségesekkel.³² Ilyen volt Roshonara Choudhry is, aki 2010. május 14-én megpróbálta meggyilkolni az iraki háborút támogató Stephen Timms brit parlamenti képviselőt. A fiatal lány semmilyen szervezethez sem tartozott, a támadáshoz pedig az „al-Káida jemeni hangjának”, a gyűlöletet prédikáló és uszító Anvar al-Avlaki internetre feltett beszédeiből merített bátorságot.³³

A *loner*-től eltérően a *lone wolf*-nak nevezett személy már valamilyen szinten kapcsolatot létesít egy terrorista szervezet tagjaival, akik buzdítják, uszítják, vagy esetleg irányítják is őt.³⁴ Példaként a pakisztáni szélsőségesekkel kapcsolatban álló nagy-britanniai áttért muszlimot, Nick Reillyt lehet felhozni. A pakisztániai robbantásos merénylet elkövetésére bíztatták őt, tanácsot adva, miként szereljen össze pokolgépet. Reilly 2008. május 22-én Exeterben bement egy étterem mosdójába, összeállította a bombát, ám az hamarabb lépett működésbe, és egyedül ő sérült meg.³⁵

A *lone wolf pack* elnevezés néhány fős, laza szerveződésű csoportra utal, aminek tagjai nem veszik fel a kapcsolatot más terrorszervezetekkel.³⁶ 2009. október 12-én Mohamed Game a milánói Santa Barbara laktanyában akart öngyilkos merényletet végrehajtani, de a teherautóba rejtett pokolgép csak részben robbant fel, az egyedüli súlyos sérült ő maga volt. Az elkövető egy olyan háromfős csoport tagja volt, amely más terrorista szervezetektől függetlenül működött. A merénylet után hamarosan rendőrkézre került Game két társa is.³⁷

Pantucci a teljesség kedvéért megemlíti egy negyedik kategóriát is, az úgy nevezett *lone attacker* típusát, aki annyiban különbözik a *lone wolf*-tól, hogy bár egyedül próbálja meg végrehajtani az akciót, de a háttérben végig ott van az őt felkészítő és irányító terrorista szervezet. Példaként a nigériai származású Umar Farouk Abdulmutallabot lehet megemlíteni, aki föl akarta robbantani 2009. december 25-én az Amszterdam és Detroit között közlekedő repülőgépet. Abdulmutallab Londonba járt egyetemre, majd Jemenbe érkezvén kapcsolatba lépett a már említett Avlakival és az al-Káida helyi szárnya készítette őt fel a merényletre, biztosított neki pénzt és határozta meg a konkrét célpontot, így Pantucci szerint az ő esetében nem is igazán beszélhetünk „magányos elkövetőről”.³⁸ Ugyanakkor számos merénylőnél nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy valóban egyedül hajtotta-e végre a támadást. 2012 márciusának közepén Mohamed Merah Toulouse-ban és a közeli Montauban településén lelőtt három katonát, valamint egy zsidó általános iskolánál egy felnőttet és három gyereket. Egyelőre nem lehet biztosan tudni, hogy Merah – aki korábban többször is járt Afganisztánban – egyedül dolgozott-e, vagy kívülről segítették őt.³⁹

AZ ERŐSZAKOS CSELEKMÉNYEK TÁRSADALMI HÁTTERE

³⁰ Peter Nesser: „Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges”. CTC Sentinel, 18 January 2012.

<http://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges>

³¹ Steward: i. m.

³² Raffaello Pantucci: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”. International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, London, March 2011. 14. o. http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf

³³ Uo. 18. o.

³⁴ Uo. 19. o.

³⁵ Uo. 20. o.

³⁶ Uo. 22. o.

³⁷ Uo. 26. o.

³⁸ Uo. 29. o.

³⁹ Laura Smith-Spark: „Who was French gunman Mohamed Merah?”, CNN, 23 March 2012. <http://edition.cnn.com/2012/03/21/world/europe/france-shooting-suspect-profile/index.html>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Az első vendégmunkások a muzulmán, különösen az észak-afrikai országokból az 1960-as években érkeztek Európába, aminek oka a nyugat-európai munkaerőhiány volt.⁴⁰ De az 1973. októberi arab-izraeli háború után az elszabadult olajárak hatalmas inflációt és munkanélküliséget okoztak Nyugat-Európában is, ami elsősorban a képzetlen külföldi munkaerőt sújtotta. Az európai országok ezután a vendégmunka visszaszorítására törekedtek, azt remélve, hogy csökken a munkanélküliség, de a vendégmunkások többsége nem tért haza, mert úgy gondolták, hogy a munkanélküliség ellenére sokkal jobban megéri Európában maradni, minthogy hazatérjenek a sokkal rosszabb gazdasági helyzetben lévő és politikailag instabil származási országukba, így véglegesen letelepedtek a fogadó országban magukkal hozva a családjukat.⁴¹ Az 1980-as években Európának a bevándorlók új hullámával kellett megbirkóznia, az akkor érkezők elsősorban gazdasági menekültek voltak, hazájukat a gyorsan romló megélhetési körülmények miatt hagyták el, ám velük együtt olyanok is érkeztek, akiket politikai tevékenységük miatt üldöztek, közöttük azonban már megtalálhatóak voltak a szélsőséges irányzatok képviselői is.⁴² Az első generációs bevándorlók közül sokan nem tudtak teljesen beilleszkedni a fogadó országba, ám az integráció hiánya és az ebből fakadó radikalizáció nem is náluk, hanem az utánuk következő nemzedéknél vált igazán láthatóvá. Az okok, amelyek miatt a muszlim fiatalok a szélsőséges nézetek felé fordultak, sokrétűek és összetettek, nincs mód arra, hogy részletesen elemezzük őket egytől-egyig, néhányat azonban alaposabban megvizsgálunk.

Elsőként a befogadás hiányát említenénk, ami számos országban tetten érhető: „a muszlim kisebbségek sok európai országban nem élvezik mindazokat az állampolgársággal járó jogokat, amiket az «őshonos» lakosság. Sokan nem is kapták meg az állampolgárságot, mások névleg állampolgárok, de társadalmi és kulturális értelemben nem.”⁴³ Ehhez kapcsolódik a fogadó ország többségi társadalma felől jelentkező rasszizmus, ami növeli a muszlimok kirekesztettség érzését. Példaként lehetne felhozni Franciaországot, ahol a toulouse-i merénylet egykori iskolatársának nyilatkozata kifejezi azt, amit sok francia muzulmán érez: „az útlevelemben az áll, hogy franciák vagyunk, de mi nem érezzük magunkat franciának, mert itt soha nem fogadtak el minket”, hozzátéve, hogy „nem az al-Káida hozta létre Merahot, hanem Franciaország”.⁴⁴

Az oktatás hiánya és az ezzel összefüggő munkanélküliség szintén olyan tényezők, amiket nem lehet figyelmen kívül hagyni, ugyanis a franciaországi, németországi és nagy-britanniai muszlim közösségek munkaképes tagjainak jelentős része nem rendelkezik megfelelő képzettséggel. Franciaországot illetően Adèle Bigot megjegyzi, hogy a bevándorlóknak és leszármazottaiknak nemcsak az oktatáshoz való hozzáférés, hanem magára a munkaerőpiacra való kijutás is jóval nehezebb, mint a többségi társadalom képviselőinek,⁴⁵ Németországban pedig az integráció másik akadályja a nem megfelelő német nyelvtudás.⁴⁶ Az iskolázottság és a képzés hiányából adódóan a munkavállaló csak képzetlen és alulfizetett munka betöltésére alkalmas, viszont az eziránti igény az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent.

A bevándorlók gyermekeinek, vagyis a második nemzedéknek jelentős szerepe volt és van mind a mai napig az európai muszlimok radikalizációjában, mert „a második generációnál jelentkező beilleszkedési kísérletek kudarcra könnyen visszaüt a harmadik, negyedik generációnál”.⁴⁷ A második generációnál jelentkező problémát már a 80-as évek végén

⁴⁰ Kis-Benedek József: i. m. 78. o.

⁴¹ Kepel: i. m. 327. o.

⁴² Kis-Benedek József: i. m. 78. o.

⁴³ Rostoványi Zsolt: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”. In: Az iszlám Európában (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 31-32. o.

⁴⁴ Dan Bilefsky: „Toulouse Killer's Path to Radicalism a Bitter Puzzle”. The New York Times, 29 March 2012.

http://www.nytimes.com/2012/03/30/world/europe/toulouse-killers-path-a-bitter-puzzle.html?_r=4&

⁴⁵ Adèle Bigot: „Islamic Radicalization in France”. International Institute for Counter-Terrorism, 2012. 17. o.

<http://www.ict.org.il/LinkClick.aspx?fileticket=T4p-W9txUG8%3d&tabid=66>

⁴⁶ Rostoványi Zsolt: „A németországi muszlim közösségek”. In: Az iszlám Európában (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 302. o.

⁴⁷ Szűcs Anita: „«Szabadság, egyenlőség, testvériség» és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban”. In: Az iszlám Európában (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 256. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

felnttkorba ért fiataloknál lehetett tapasztalni, akikből később létrejött az a muzulmán eredetű szegény városi fiataltság, amely szüleiktől eltérően jóval fogékonyabbá vált a radikális eszmék iránt.⁴⁸ Robert S. Leiken azokat a Párizs, Lyon, Marseilles, Bradford, vagy éppen Leeds külterületein élő fiatalokat nevezi másodgenerációs lázadóknak, akik már elutasítják a szüleik által még elfogadott kisebbségi státust,⁴⁹ megkövetelve azokat a jogokat, amik járnak nekik. Leiken és Kepel meghatározása a peremkerületekben élő munkanélküli, Európában született, vagy ott felnőtt szélsőséges muszlim fiatalokra vonatkozóan igaz ma is és igaz volt 20 évvel ezelőtt is. A párhuzamot Franciaországgal kapcsolatosan érzékeltetnénk. A GIA 1995-ös bombatámadásai végrehajtására felhasználta a szociális nyomorúságuk elleni tiltakozásul a militáns iszlámhoz csatlakozó maghrebi eredetű fiatalokat. A közülük kikerülő Hálid Kelkál története kísérteties hasonlóságot mutat a csaknem 20 évvel később történt toulouse-i gyilkosságokért felelős, Mohamed Merahnak az életével. Mindketten második generációs, munkanélküli, húszas éveikben járó, rossz hírű környéken élő algériaiak voltak, akik kisebb bűncselekmények miatt kerültek börtönbe, ahol aztán megismerkedtek az iszlám szélsőséges vonulatával később annak rabjaivá válva. Igaz, a politikai erőszakkal egyikük sem Franciaországban, hanem Európán kívüli konfliktusvezetben kerültek kapcsolatba: ez Kelkál esetében 1993-ban a polgárháborús Algériát, míg Merahnál 2010-ben az afgán-pakisztáni határvidéket jelentette. Életük is hasonlóan végződött: miután egy fel nem robbant bombán megtalálták Kelkál ujji lenyomatát, körözést adtak ki ellene, és végül a csendőrök végeztek vele a Lyon melletti erdőben,⁵⁰ Merahot pedig a kommandósok lötték le, miután a rendőrség rájött, hogy ő áll a lövöldözések mögött.⁵¹

A szélsőséges nézetek követői között azonban nemcsak a tanulatlan, munkanélküli, rossz körülmények között élőket találjuk meg, hanem a felsőfokú végzettséggel rendelkező, feltörekvő húszas-harmincas éveikben járó muszlimokat is: van Gogh gyilkosa, Mohamed Bújeri, valamint a 2005. július 7-i londoni merényletek négy elkövetője közül hárman főiskolai vagy egyetemi tanulmányokat folytattak. Náluk a szociális nyomor ugyan nem játszott szerepet, de az elidegenedés, a többségi társadalomtól való elfordulás és az iszlám radikalizmus felé fordulás viszont igen. Ők lélekben nemcsak az európai szokásokkal nem tudtak azonosulni, hanem már a szüleik kultúrájával sem, ami identitásválsághoz, pszichés zavarokhoz vezetett. Rostoványi Timothy Garton Ash brit történész a holland filmrendező megölésével kapcsolatos megállapítását idézi, miszerint a Bújerihez hasonló talajt vesztett, instabil személyiségek „már sehol sem érzik jól magukat: sem Európában, ahol élnek, sem abban az országban, ahonnan a szüleik jöttek.”⁵² A lelkiileg instabil, magukat kívülállónak tekintő egyének pedig könnyen elhiszik, hogy problémáikra az a megoldás, ha lerombolják azt a társadalmat, amiben élnek. Olivier Roy francia iszlámkutató úgy véli, az erőszakos iszlámistáknak ugyanaz a szociológiai hátterük, mint a legtöbb nyugat-európai szélsőséges baloldalinak volt a hetvenes-nyolcvanas években: kiábrándulás a társadalomból, amihez gyakran valamilyen magánéleti válság – például a munkahely elvesztése – is társul.⁵³

A SZALAFISTA KÖZÖSSÉGEK ELLENTMONDÁSOS SZEREPE

A terrorista cselekmények hátterével kapcsolatosan szót kell ejtenünk a szalafizmus bizonyos vonulata és a politikai erőszak közötti kapcsolatáról. A szalafizmus egy 19. századi irányzat az iszlám szunnita szárnyán belül, amely az újtársadalmakkal szemben az „elődök”, a „régiek” (*szalaf*) hagyományaihoz való visszatérést hirdeti.⁵⁴ A szalafisták szerint az iszlám hanyatlásnak indult, mert követőik letértek a helyes útról, és az iszlám közösség csak akkor nyerheti vissza régi dicsőségét, ha visszatér helyes, ősi útra. Úgy gondolják, a modern muszlim tradíciók és gyakorlatok okolhatók az isteni

⁴⁸ Kepel: i. m. 331. o.

⁴⁹ Robert S. Leiken: „Európa dühös muszlimjai”. Beszélő, Vol. 10. No. 8. (2005). <http://beszelo.c3.hu/cikkek/europa-duehos-muszlimjai>

⁵⁰ Kepel: i. m. 509-510. o.

⁵¹ Olivier Roy: „Loner, Loser, Killer”. The New York Times, 23 March 2012. http://www.nytimes.com/2012/03/24/opinion/loner-loser-killer.html?scp=1&sq=olivier%20roy&st=cse&_r=1&_ga=2.11111111.1111111111.1111111111.1111111111

⁵² Rostoványi: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”, 54. o.

⁵³ Keresztes Imre: „Belső kényszer”. HVG, 2006. október 4. <http://hvg.hu/hvgfriss/2006.40/200640HVGFriss77>

⁵⁴ Rostoványi Zsolt: „Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya”. In: Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. 378. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

útról való letérésért és az ezzel járó hanyatlásért.⁵⁵ A 20. század során szaúdi befolyás alá került szalafizmus jellemzői közé sorolható sok más mellett az, hogy hívei a szent szövegeknek csak a szó szerinti értelmét fogadják el, továbbá úgy vélik, egyedül Isten alkothat törvényeket, és ezzel lényegében elutasítják mind a szekularizmust, mind a demokráciát, hiszen ezek nem isteni eredetűek. Emellett intoleránsak mind a nem muszlimokkal,⁵⁶ mind az iszlám más irányzataival szemben, ez utóbbi többek között éles síita- és szúfiellenességükben nyilvánul meg.

A szalafizmus térhódításában oroszlánrésze volt az 1979-es iráni forradalom sikerére adott szaúd-arábiai reakciónak. A síita Iránban lezajlott politikai változásra a szaúdiak propagandával, pénzzel, mecsetek építésével, illetve a muzulmán közösségek támogatásával válaszoltak, igyekezvén ellensúlyozni az iráni befolyást. 1979-et követően Európában is számos mecset épült fel szaúdi pénzből, ami magával hozta ennek az irányzatnak a térnyerését is. A szalafisták befolyása és népszerűsége az európai muszlim fiatalok körében egyre nő,⁵⁷ jelenleg Németországban a hívők száma 3000 és 5000 közé tehető,⁵⁸ Hollandiában a négy szalafisták használta mecsetben a pénteki imádságokon kb. 3000-en vesznek részt.⁵⁹ Franciaországban 5000-re teszik a számukat,⁶⁰ jelen vannak Párizs külvárosában, a főváros agglomerációjához tartozó kisebb településeken, Roubaix-ban, Lyonban és más nagyvárosban is. Az ország legalább négy mecsete a szalafistákhoz tartozik, ezekben Egyiptomból, Jordániából, Szaúd-Arábiából érkezett imámok tartanak szélsőséges hangvételű prédikációkat.⁶¹ Olaszországban a szalafista hálózatok jórészt a félsziget északi és középső tartományaiban (Lombardia, Piemont, Veneto, Emilia Romagna, Toszkána), valamint Nápolyban épültek ki, de Genovában és Rómában is jelen vannak.⁶²

Magán a szalafizmuson belül több vonulat is létezik, van köztük olyan, ami nem foglalkozik politikai kérdésekkel és léteznek olyanok is, amelyek az apolitikus vonalhoz képest sokkalta „aktivistábbak”. A szalafizmus ultraradikális, a politikai erőszak alkalmazásától sem visszariadó formája többek között Oszama bin Ládén révén már a 90-es évek végén reflektorfénybe került. A „dzsihádistá szalafizmusként” elterjedt, de „forradalmi szalafizmusnak”⁶³ is nevezett vonulat az iszlamizációt erőszakkal kívánja végrehajtani,⁶⁴ képviselői „abszolút elsődlegességet adnak a permanens dzsihádnak, amely elsősorban az Egyesült Államok és a vele együttműködők ellen irányul,”⁶⁵ célponttá téve ezáltal a világ bármely pontját. Az irányzat első képviselői a 80-as évek afganisztáni veteránjai voltak. Mint már említettük, néhányuk Európában lett új hazára, akik aztán a 90-es években kapcsolatba léptek a szalafisták mérsékeltbbnek tartott vonalának képviselőivel.

Felületesen szemlélve úgy tűnhet, mintha a szalafizmus „békésebb” és erőszakos formája közt éles határ húzódna, azonban a hollandiai⁶⁶ és a németországi⁶⁷ szalafista hálózatokról készített tanulmányok arra figyelmeztetnek minket, hogy a valóságban ez a tiszta és világos elválasztó vonal nem létezik. A szalafizmus a jellegéből adódóan a bezárkózás-

⁵⁵ Béres János: „Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei”. Doktori (PhD) értekezés, Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. 26. o.

http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/beres_janos.pdf

⁵⁶ „Salafism in the Netherlands, National Coordinator for Security and Counterterrorism, May 2008. 16-18. o.

http://english.nctb.nl/Images/Salafisme%20UK_tcm92-132297.pdf

⁵⁷ F. W. Horst: „Salafist Jihadism in Germany”. International Institute for Counter-Terrorism, 12/01/2011.

<http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/887/currentpage/1/Default.aspx>

⁵⁸ Hubert Gude–Souad Mekhennet–Christoph Scheuermann: „Islamists in Enemy Territory: The Missionary Zeal of Germany's Salafists”. Spiegel online, 24 April 2012. <http://www.spiegel.de/international/germany/salafist-muslims-in-germany-are-looking-to-attract-more-followers-a-829173.html>

⁵⁹ Salafism in the Netherlands: 65. o.

⁶⁰ Bigot: i. m. 40. o.

⁶¹ Szűcs: i. m. 283. o.

⁶² Lorenzo Vidino: „Islam, Islamism and Jihadism in Italy”. Hudson Institute, 4 August 2008.

<http://www.currenttrends.org/research/detail/islam-islamism-and-jihadism-in-italy>

⁶³ Bigot: i. m. 40. o.

⁶⁴ Rostoványi Zsolt: „A «totalizáló iszlámtól» a «szekularizált iszlámig». Az iszlám civilizáció a retraditionalizáció és modernizáció kettős szorításában”. In: Iszlám és modernizáció a Közel-Keleten (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. 72. o.

⁶⁵ Rostoványi: „Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya”, 378-379. o.

⁶⁶ Salafism in the Netherlands: 30. o.

⁶⁷ Horst: i. m.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

ra és a nem muszlimoktól, illetve az iszlám más, a szalafisták által el nem fogadott irányzataitól való elszigetelődésre próbálja rávenni a híveket. Az európai muszlimok estében mindez az integrációval, a beilleszkedéssel ellentétes folyamatokat indíthat el, hiszen tagadja többek között magát a demokratikus berendezkedést is. Élesen fogalmazva a szalafisták az igazság egyedüli birtokosaiként tekintenek magukra, a „tisztá iszlámhoz való visszatérésre” pedig univerzális megoldásként hivatkoznak, ami kis túlzással élve szerintük mindenre jó, és amivel mindent meg lehet magyarázni. A szalafisták könnyen megtalálják az identitásválsággal, a kirekesztettség, valamint a sehova se való tartozás érzésével küzdő második-harmadik generációs fiatalokat, akik közül sokakat befogadnak a közösségükbe.⁶⁸ Míg a bevándorlók első nemzedéke „nagyon egyszerű, inkább a kultúrában megjelenő iszlámot gyakorolt”,⁶⁹ és vallásgyakorlásuk tulajdonképpen a napi imák elvégzésére korlátozódott,⁷⁰ addig a következő nemzedékek szalafistákhoz csatlakozott képviselői szakítanak szüleik vallásgyakorlásával. Sokan közülük korábban nem is foglalkoztak a vallással, hanem szabados életet éltek,⁷¹ csatlakozásuk után viszont átveszik a szalafisták látásmódját. Kisebb részben ugyan, de a szalafisták között találunk áttért muszlimokat is, ők ugyancsak a kiüresedés, vagy a társadalomtól való elfordulás miatt kerültek közel az iszlám eme puritán irányzatához. A fiatalok miután bekerültek a közösségbe, kiválasztottként tekintenek magukra, ily módon menedéket lelnek egy számukra világos, érthető, ugyanakkor leegyszerűsített világgéppel rendelkező ideológiában, és a csoporthoz való tartozás érzése később minden mást felülír. Mindazonáltal a szalafisták csak nagyon kis hányada szimpatizál a terrorizmussal, azonban az elszigetelődésen, a megbélyegzésen és az elutasításon alapuló nézetek kitűnő táptalajt biztosítanak a későbbi terrorista cselekményeknek.

A RADIKALIZÁCIÓ HELYSZÍNEI ÉS ESZKÖZEI

Bizonyos szalafista közösségek szerepe megkerülhetetlen Európa terrorfenyegetettségét illetően. A kontinensen több olyan szalafisták irányítása alatt lévő mecset, vagy „kulturális intézet” működött és működik mai is, amely több szálon kötődik az iszlamista politikai erőszakhoz, legyen szó akár az al-Káidához köthető szervezetek pénzügyi támogatásáról, vagy akár önkéntesek toborzásáról, akiket aztán belföldi terrorcselekmény elkövetésére buzdítanak, vagy kiküldik őket harcolni háborús övezetbe. Ilyen volt a londoni Finsbury Parkban lévő mecset, a hamburgi al-Kudusz (Taiba) mecset, ahol a szeptember 11-i merényleteket végrehajtó terroristák is sokszor megfordultak, a milánói Iszlám Kulturális Intézet (vagy más néven a Jenner sugárúti mecset), a szintén milánói Quaranta utcai mecset, valamint a németországi Neu-Ulmban található Multikulturhaus.⁷² A mecsetek, illetve az ott prédikáló karizmatikus imámok játszották sokáig a legfontosabb szerepet a szélsőségesek toborzásában, azonban az elmúlt tíz évben a mecsetek jelentősége csökkent. A militáns iszlamisták toborzása a mecsetekben végrehajtott gyakori rendőrségi razziák miatt részben áttevődött a börtönökre, ahol a vallási szélsőségesek támaszt tudnak nyújtani a kiszolgáltatott helyzetben lévő raboknak. A rabok közül sokan a militáns eszmék foglyaivá válnak, szabadulásuk után pedig kapcsolatot létesítenek a börtönön kívüli szélsőségesekkel is.

A radikálisok az egyetemekre is kiterjesztették propaganda tevékenységüket. James Brandon cikke rávilágít arra, hogy a nagy-britanniai egyetemeknek már a 90-es évektől kezdve jelentős szerepük van mind a szélsőséges ideológia terjesztésében, mind a toborzásban. Sokan diplomájuk kézhezvétele után utaztak el Ázsiába azért, hogy ott fegyveres cselekményekben, terrortámadásokban vegyenek részt. A 2000-es évek elején a King's College egyik volt hallgatója hajtott végre öngyilkos merényletet Tel Avivban, 2005 és 2009 között pedig több, brit egyetemen végzett diák hajtott

⁶⁸ Salafism in the Netherlands: 62. o.

⁶⁹ Szűcs: i. m. 255. o.

⁷⁰ Rostoványi Zsolt: „Az iszlám Nagy-Britanniában”. In: Az iszlám Európában (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 351. o.

⁷¹ Roy: „Islamic Terrorist Radicalization in Europe”, 53. o.

⁷² Vidino: „Radicalization, Linkage and Diversity”, 21. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

vége, vagy kísérelt meg végrehajtani robbantásos merényletet Nagy-Britanniában⁷³, mindegyikjük az egyetemen került kapcsolatba a szélsőséges nézetekkel, illetve személyekkel.⁷⁴

A börtönökkel és az egyetemekkel kapcsolatos példákból láthatjuk, hogy a toborzás fő szereplői most már nem elsősorban az imámok, hanem maguk az aktivisták,⁷⁵ a legkönnyebben mégis az interneten keresztül lehet eljutni a követőkhöz. Mind a homegrown terrorista csoportok, mind a „magányos merénylők” esetében az internet egyszerre funkcionál a radikalizáció forrásaként és annak eszközeként. Számos merénylő az uszító hangvételű videókon keresztül ismerkedett meg a szélsőséges nézetekkel, a közösségi oldalakat használta a többi radikálissal való kapcsolattartásra és a különböző weboldalakon talált információk alapján próbált meg bombát összerakni, vagy beszerezni az ahhoz szükséges alkatrészeket.

„DZSIHÁD” EURÓPÁN KÍVÜL

Az Europol az EU terrorfenyegetettségét vizsgáló kiadványaiban (Terrorism Situation and Trend Report – TE-SAT), valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok éves jelentéseiben nyomon lehet követni azt, hogy a világnak melyik szeglete szolgál a „hitetlenek elleni globális dzsihád” éppen aktuális színteréül. A folyamat három évtizeddel ezelőtt Afganisztánban kezdődött, majd a 90-es években rövid ideig Boszniában folytatódott, a 2000-es években pedig ismét Afganisztán, majd Irak következett. Ezekben az időkben Európából elsősorban az észak-iraki kurdisztáni régióba, a független Kurdisztánt vallási alapokon létrehozni próbáló és az al-Káidával kapcsolatban álló Anszár-al Iszlám (vagy más néven Anszár al-Szunna) terrorista szervezet sorai közé toboroztak fegyvereseket.⁷⁶ De az évtized során számos európai önkéntes harcolt kasmíri és csecsenföldi ellenállók között, illetve az Afrika északi-északnyugati részén működő Al-Káida az Iszlám Maghreb Földjén szervezet is tárt karokkal fogadta az Európából érkező önkénteseket. Bár az amerikai kivonulást követően Irak szerepét jelenleg Szomália és Szíria töltik be,⁷⁷ az afgán-pakisztáni határvidék semmit sem veszített korábbi jelentőségéből. A hatóságok számára nehezen ellenőrizhető, 6-7000 méteres hegyekkel szabdaltnak kettős funkciója van. Egyrészt kitűnő kiképzési terep,⁷⁸ másrészt „elosztópont”, mert a kiképzés után az önként jelentkezők szabadon eldönthetik, hogy hazatérnek Európába, esetleg ott maradnak harcolni a felkelőkkel a pakisztáni, vagy az afgán kormány, illetve a NATO csapatok ellen, vagy átmennek egy másik országba és csatlakoznak az ottani iszlamista fegyveresekhez. Ami a hazatérőket illeti, F. W. Horst Németországgal kapcsolatos megállapítása számos más országra, köztük Franciaországra és Nagy-Britanniára is igaz, miszerint a visszatért, kiképzésen átesettek közül többen maguk is toborzókká „lépnek elő”, ily módon a Pakisztánt vagy Afganisztánt megjárt militánsok otthon példaképpé válhatnak sok szélsőséges szemében. A hazatérő önkéntesek nemcsak azért számítanak biztonsági kockázatnak, mert harci tapasztalatukat felhasználva merényletet követhetnek el hazai terepen, hanem mert rajtuk keresztül az al-Káida, vagy a hozzá közel álló szervezetek, úgy mint az Üzbegisztáni Iszlám Mozgalom, a szintén üzbég Iszlám Dzsihád Uniója, vagy a pakisztáni tálibok mozgalma könnyebben meg tudja szólítani az európai radikális muszlimokat.⁷⁹

KONKLÚZIÓ

⁷³ A 2010. december 11-i stockholmi öngyilkos merényletet végrehajtó iraki származású diák is Nagy-Britanniába járt egyetemre.

⁷⁴ James Brandon: „British Universities Continue to Breed Extremists”. CTC Sentinel, 1 January 2011. <http://www.ctc.usma.edu/posts/british-universities-continue-to-breed-extremists>

⁷⁵ „Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2009. Europol, The Hague, 2009. 19. o.

⁷⁶ Az első európai női öngyilkos merénylő, a belga származású Muriel Degauque volt: 2005. november 9-én Irakban szolgáló amerikai katonák ellen követett sikertelen merényletet (lásd még Prof. Dr. Katona Magda–Répási Krisztián: „Az élő bombák” – a 21. századi aszimmetrikus hadviselés fegyverei”. Felderítő Szemle, 2009/4. 44. o.).

⁷⁷ „France ‘uncovers biggest bomb plot in years’”. BBC, 11 October 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-19907272>

⁷⁸ A Pakisztán észak-vazirisztáni térségében található Datta Khel, Miran Shah és Mir Ali településeinek környéke az egyik ilyen kiképzési központ.

⁷⁹ Horst: i. m.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Európa iszlamista terrorfenyegetettségének mértékét nehéz pontosan meghatározni, ugyanis a jelenséget több szempontból is meg kell vizsgálni. A TE-SAT adatait nézve nyilvánvaló, hogy az iszlamista terrorcselekmények nagyon kis százalékát képezik az EU területén évente elkövetett összes merényletnek (szeparatista, szélsőbaloldali stb.), globális viszonylatban pedig az EU-n belüli iszlamista fenyegetés messze elmarad a közel-keletihez, az afrikaihoz, vagy a dél-ázsiaihoz képest.⁸⁰ Továbbá a terrorellenes intézkedések nem hagyták érintetlenül az európai hálózatokat sem; kijelenthetjük, hogy a homegrown csoportok már közel sem olyan hatékonyak, mint a 2005-ös londoni merénylet előtt. A „magányos farkasok” jelentette veszélyt is helyén kell kezelni. Míg elméletben nagyon jól működik az „egyéni dzsihád”, addig a gyakorlat egészen mást mutat. Mind a kis létszámú csoportok, mind a „magányos merénylők” esetében nem áll rendelkezésre az a jól kiépített szervezeti háttér, ami biztosítaná az akciók sikerét. Ugyanis az amatőröknek tekinthető elkövetőknek maguknak kell gondoskodniuk a támadáshoz szükséges fegyver(ek), a robbanószerkezethez szükséges hozzávalók beszerzéséről, a célpont(ok) felderítéséről stb. Emellett a merénylőknek rendelkezniük kell a szükséges technikai tudással és nem kevés önfegyelmel is. Nem sajtítható el minden az internetről, a terrorista kiképzőtáborokba való eljutás kísérlete pedig magával hordozza a lebukás veszélyét. Szót kell ejtenünk arról is, hogy a militáns iszlamizmus veszélyével kapcsolatos tisztánlátást mind bizonyos szenzációhajhász médiatermékek, mind a szélsőjobboldali szervezetek jelentősen akadályozzák, mert szándékosan felnagyítják a veszélyt, növelve ezáltal a muszlimokkal szemben előítéletet.

Ugyanakkor a NATO „2002-es terrorizmusellenes koncepciója a terrorfenyegetettség címszó alatt a vallási extrémizmust jelöli meg a legfenyegetőbb veszélynek”,⁸¹ ennek egyik oka feltehetően az, hogy a vallási szélsőségeség által motivált fegyveres erőszak pusztító ereje a tömeges halálos áldozatra való törekvésben rejlik. Mindez persze nem idegen a terrorizmus más típusaitól sem. 1980-ban az újfasiszta Fegyveres Forradalmi Sejtek a bolognai pályaudvaron 85 halálos áldozattal járó robbantásos merényletet hajtott végre, 1998-ban az északír békefolyamatot ellenző Valódi IRA bombája pedig 29 embert ölt meg Omagh központjában. De a szélsőjobboldali erőszakhoz egyébként sokban hasonlító⁸² iszlamista támadások jellegzetessége, hogy szinte mindegyik merénylet a halálos áldozatok minél magasabb számát célozta meg. Az ez irányú próbálkozás tetten érhető volt nemcsak a madridi és a londoni terrorcselekményeknél, hanem szinte az összes 2005 utáni merényletnél és merényletkísérletnél is, és ez az, ami különösen veszélyessé teszi a terrorizmusnak ezt a válfaját. Tagadhatatlan, hogy a londoni öngyilkos akciók után a támadások „eredményessége” meredeken zuhant, azonban a sikeres merényletek alacsony száma csak részben tudható be az elkövetők amatőrségének, az alacsony szám sokkal inkább a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség éberségének köszönhető.

Amit biztosan állíthatunk, hogy az Európai Unió és Svájc területén élő 15-25 millió muszlimnak⁸³ mindössze 2-3 százaléka szélsőséges⁸⁴, mert a többségük be akar illeszkedni a társadalomba. Azonban a felmérések szerint a radikális eszmékkel szimpatizálók száma egész Európában nő, és az iszlamista politikai erőszak begyűrűzött olyan országokba is – Dániába és Svédországba –, ahol korábban, pontosabban 2005 előtt nem volt jelen. Ugyancsak teljes bizonyossággal állítható, hogy sem Európa, sem a világ iszlamista terrorfenyegetettségére semmilyen hatással sincs Oszama bin Ládén megölése. Bár az al-Káida egykori vezetője előmozdítója volt a fegyveres erőszakot előtérbe helyező irányzatok világ-szintű megerősödésének, de a militáns iszlamizmus nem tőle eredeztethető⁸⁵ és a jelenség – annak decentralizált volta-

⁸⁰ Tólas Péter: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2012/9, 2. o. http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf

⁸¹ Balogh István–Kaiser Ferenc–Tólas Péter–Tongori Zsófia: „A globalizáció kihívásai”. In: Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika (szerk. Gazdag Ferenc). Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2010. 176. o.

⁸² Ide sorolhatjuk a szinte kizárólag puha célpontok elleni támadást, a törekvést, hogy a merényletek minél több halálos áldozatot és sebesültet hagyjanak maguk után, a „magányos merénylők” növekvő számát, valamint a tömegpusztító fegyver előállítására való kísérletet (ez utóbbról lásd Répási Krisztián: „Ujjáéled-e az európai szélsőjobboldali terrorizmus?”. Biztonságpolitika.hu, 2012. december 18. <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1258&title=%EF%BF%BDjiaeled-e-az-europai-szelsojobbaldali-terrorizmus>).

⁸³ Rostoványi: „Európai (euro-) iszlám vagy iszlám Európában”, 29. o.

⁸⁴ Uo. 33. o.

⁸⁵ Béres: i. m. 38. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

nak köszönhetően – halála után is fennmarad. Más elemzésektől eltérően Észak-Malival kapcsolatosan nem bocsátkoznánk jóslásokba, ugyanis jelen pillanatban nem lehet tudni, hogy a francia beavatkozás milyen mértékben fogja növelni Európa terrorfenyegetettségét, ennek feltérképezéséhez további kutatások szükségesek. Végezetül, a cikkünkben leírtak kapcsán szeretnénk hangsúlyozni, hogy az iszlamista terrorizmus esetében nem önmagában a vallás, az iszlám jelenti a veszélyt, hanem annak szélsőséges, eltorzított értelmezése, ami mindenkire nézve fenyegetést jelent nemzetiségtől és vallási felekezettől függetlenül.

Összességében elmondható, hogy a Hezbollah jelenléte ellenére az iszlamista politikai erőszak továbbra is a szunnita szélsőségesség formájában jelenti a legnagyobb veszélyt Európára nézve. Tendenciaként megfigyelhető, hogy mind a „magányos merénylők”, mind a kis létszámú terrorcsoportok tagjai a bevándorló gyökerekkel rendelkező muszlimok, vagy az iszlámra áttért, az iszlámot fölvetett konvertiták közül kerülnek ki. A csoportok laza szerveződésűek, rövid életűek, nem építenek ki transznacionális hálózatot. Akcióik jórészt véletlenszerűek és rosszul kivitelezettek, ugyanakkor az általuk képviselt fenyegetést nem szabad lebecsülni, mert merényleteik során a halálos áldozatok maximalizására törekednek, ideértve a tömegpusztító fegyver előállítására történő kísérletet is (például botulin toxin, ricin).⁸⁶ A legnagyobb veszélyt mind náluk, mind a „magányos elkövetőknél” egyrészt az jelenti, ha kapcsolatba lépnek az al-Káida valamelyik szárnyával, amely kiképzést és a támadások végrehajtásához megfelelő tudást biztosít számukra, másrészt, ha hazatérve toborzó munkába kezdenek a befolyásolható személyek körében. Nem szabad figyelmen kívül hagyni a konfliktuszónákba érkező európai önkéntesek jelentette fenyegetést sem, mert csatlakozván valamelyik felkelőcsoporthoz, támadásokat indíthatnak mind a helyi, mind az odavezényelt nemzetközi erők ellen.

Kulcsszavak: al-Káida, második és harmadik generációs bevándorlók, „magányos farkas”, terrorizmus

Keywords: al-Qaeda, second and third generation immigrants, “lone wolf”, terrorism

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- Al-Shishani, Murad Batal: „Syria’s Surprising Release of Jihadi Strategist Abu Mus’ab al-Suri”. *The Jamestown Foundation*, 10 February 2012.
[http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=38995&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=3489cecf6e626bcf1945083c0eb3d5d6](http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?tx_ttnews[tt_news]=38995&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=3489cecf6e626bcf1945083c0eb3d5d6)
- Anderson, Christina: „A Murder Trial in Sweden, With Echoes of Norway”. *The New York Times*, 15 May 2012.
http://www.nytimes.com/2012/05/16/world/europe/peter-mangs-trial-in-sweden-has-echoes-of-brevik-case.html?_r=3&
- Balogh István–Kaiser Ferenc–Tálas Péter–Tongori Zsófia: „A globalizáció kihívásai”. In: *Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika* (szerk. Gazdag Ferenc). Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2010. 137-189. o.
- Béres János: „Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei”. *Doktori (PhD) értekezés*, Budapest: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008.
http://193.224.76.4/download/konyvtar/digitgy/phd/2008/beres_janos.pdf
- Bigot, Adèle: „Islamic Radicalization in France”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 2012. 17. o.
<http://www.ict.org.il/LinkClick.aspx?fileticket=T4p-W9txUG8%3d&tabid=66>

⁸⁶ Nesser: „Chronology of *Jihadism* in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”, 934. o. és Kis-Benedek József: *i. m.* 78. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

- Bilefsky, Dan: „Toulouse Killer’s Path to Radicalism a Bitter Puzzle”. *The New York Times*, 29 March 2012.
http://www.nytimes.com/2012/03/30/world/europe/toulouse-killers-path-a-bitter-puzzle.html?_r=4&
- Brandon, James: „British Universities Continue to Breed Extremists”. *CTC Sentinel*, 1 January 2011.
<http://www.ctc.usma.edu/posts/british-universities-continue-to-breed-extremists>
- Gude, Hubert–Mekhennet, Souad–Scheuermann, Christoph: „Islamists in Enemy Territory: The Missionary Zeal of Germany’s Salafists”. *Spiegel online*, 24 April 2012. <http://www.spiegel.de/international/germany/salafist-muslims-in-germany-are-looking-to-attract-more-followers-a-829173.html>
- Horst, F. W.: „Salafist Jihadism in Germany”. *International Institute for Counter-Terrorism*, 12/01/2011.
<http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/887/currentpage/1/Default.aspx>
- Kepel, Gilles: *Dzsihád*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2007.
- Keresztes Imre: „Belső kényszer”. *HVG*, 2006. október 4. <http://hvg.hu/hvgfriss/2006.40/200640HVGFriss77>
- Kis-Benedek József: „Észak-afrikai iszlám radikális csoportok tevékenysége Európában”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). 77-87. o.
- Leiken, Robert S.: „Európa dühös muszlimjai”. *Beszélő*, Vol. 10. No. 8. (2005). <http://beszelo.c3.hu/cikkek/europa-duehos-muszlimjai>
- Leszkowicz, Dagmara–Goettig, Marcin: „Poland says extremist planned to blow up parliament”. *Reuters*, 20 November 2012.
<http://uk.reuters.com/article/2012/11/20/uk-poland-attack-idUKBRE8AJ0BI20121120>
- Masters, Jonathan: „Al-Qaeda in the Islamic Maghreb”. *Council on Foreign Relations*, 24 January 2013.
<http://www.cfr.org/north-africa/al-qaeda-islamic-maghreb-aqim/p12717>
- Nesser, Peter: „Chronology of Jihadism in Western Europe 1994-2007: Planned, Prepared, and Executed Terrorist Attacks”. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 31. No. 10. (2008). 924-946. o.
http://www.ps.au.dk/fileadmin/site_files/filer_statskundskab/subsites/cir/pdf-filer/chronology.pdf
- Nesser, Peter: „Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges”. *CTC Sentinel*, 18 January 2012.
<http://www.ctc.usma.edu/posts/individual-jihadist-operations-in-europe-patterns-and-challenges>
- Orange, Richard: „Anders Behring Breivik invokes Enoch Powell as he justifies attack”. *The Telegraph*, 17 April 2012.
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/norway/9208720/Anders-Behring-Breivik-invokes-Enoch-Powell-as-he-justifies-attack.html>
- Pantucci, Raffaello: „A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists”. *International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence*, London, March 2011. http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf
- Phillips, James: „Hezbollah’s Terrorist Threat to the European Union”. *The Heritage Foundation*, 20 June 2007.
<http://www.heritage.org/research/testimony/hezbollahs-terrorist-threat-to-the-european-union>
- Rostoványi Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*. Budapest: Corvina, 2004.
- Rostoványi Zsolt: „A «totalizáló iszlámtól» a «szekularizált iszlámig». Az iszlám civilizáció a retradicionalizáció és modernizáció kettős szorításában”. In: *Islám és modernizáció a Közel-Keleten* (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. 13-84. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

RÉPÁSI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

- Rostoványi Zsolt: „Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya”. In: *Islám és modernizáció a Közel-Keleten* (szerk. Csicsmann László). Budapest: Aula, 2010. 339-421. o.
- Rostoványi Zsolt: „Európai (euro-)iszlám vagy iszlám Európában”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 13-97. o.
- Rostoványi Zsolt: „A németországi muszlim közösségek”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 293-347. o.
- Rostoványi Zsolt: „Az iszlám Nagy-Britanniában”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 349-403. o.
- Roy, Olivier: „Islamic Terrorist Radicalization in Europe”. In: *European Islam – Challenges for Society and Public Policy* (szerk. Samir Amghar–Amel Boubekeur–Michael Emerson). Brussels: Center for European Political Studies, 2007. 52-60. o.
<http://www.cerium.ca/IMG/pdf/Roy-IslamicTerroristRadicalisation.pdf>
- Roy, Olivier: „Loner, Loser, Killer”. *The New York Times*, 23 March 2012. http://www.nytimes.com/2012/03/24/opinion/loner-loser-killer.html?scp=1&sq=olivier%20roy&st=cse&_r=1&
- Samuels, David: „The New Mastermind of Jihad”. *The Wall Street Journal*, 6 April 2012.
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052702303299604577323750859163544.html>
- Smith-Spark, Laura: „Who was French gunman Mohamed Merah?”, *CNN*, 23 March 2012.
<http://edition.cnn.com/2012/03/21/world/europe/france-shooting-suspect-profile/index.html>
- Steward, Scott: „Cutting Through The Lone Wolf Hype”. *Stratfor*, 22 September 2011.
<http://www.stratfor.com/weekly/20110921-cutting-through-lone-wolf-hype>
- Szűcs Anita: „«Szabadság, egyenlőség, testvériség» és a rasszizmus: muszlimok Franciaországban”. In: *Az iszlám Európában* (szerk. Rostoványi Zsolt). Budapest: Aula, 2010. 217-291. o.
- Varga Attila: „Terrorizmus – az iszlám dzsihádisták hálózatok”. *Felderítő Szemle*, Vol. 6. No. 1. (2007). 97-106. o.
- Vidino, Lorenzo: „Islam, Islamism and Jihadism in Italy”. *Hudson Institute*, 4 August 2008.
<http://www.currenttrends.org/research/detail/islam-islamism-and-jihadism-in-italy>
- Vidino, Lorenzo: „Radicalization, Linkage and Diversity”. *RAND Corporation*, 2011.
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP333.pdf
- „France 'uncovers biggest bomb plot in years'”. *BBC*, 11 October 2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-19907272>
- „Hezbollah linked to Burgas bus bombing in Bulgaria”. *BBC*, 5 February 2013. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-21342192>
- „Lone-Wolf Terrorism”. *Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement*, The Hague, 2007.
<http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Lone-Wolf%20Terrorism.pdf>
- „Salafism in the Netherlands”, *National Coordinator for Security and Counterterrorism*, May 2008. 16-18. o.
http://english.nctb.nl/Images/Salafisme%20UK_tcm92-132297.pdf
- Tóth Péter: „A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között (I. rész)”. *NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések*, 2012/9. http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E**RÉPÁSI Krisztián****Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám**

- Terrorism Activity in the European Union: Situation and Trends Report (TE-SAT) October 2002-October 2005.
- Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2007-2012.
- „The Nailbomber”. *BBC*, 30 June 2000.
http://news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/audio_video/programmes/panorama/transcripts/transcript_30_06_00.txt